

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XV-то обикновено Народно събрание.

Втора редовна сесия.

XLIII заседание, петък, 5 априлий 1913 г.

(Открито отъ подпрѣседателя г. А. Буровъ, въ 3 ч. 20 м. слѣдъ пладне)

Прѣседателствующъ А. Буровъ: (Звъни) Засѣданieto се отваря.

Моля г. секретаря да прочете списъка на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Секретарь С. Бурмовъ: (Прочита списъка. Отсѣствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Несторъ Абаджиевъ, Иванъ Абрашевъ, Никола Алтимирски, Петъръ Бабанджановъ, д-ръ Мичо Багаровъ, Цанко Бакаловъ, Димитъръ х. Баневъ, Петъръ Бешковъ, Златанъ Бръчковъ, д-ръ Георги Гаговъ, Маринъ Гайдовъ, Евтимъ Георгиевъ, Михаилъ Георгиевъ, Георги Губидѣльниковъ, Тодоръ Даскаловъ, Георги Джевиловъ, Георги Долапчиевъ, Димитъръ Драгиевъ, Иванъ Еневъ, д-ръ Димо Желѣзовъ, д-ръ Асѣнъ Златевъ, Димитъръ Икономовъ, Иванъ Кацаровъ, Йовчо Киревъ, Никола Константиновъ, Стефанъ Консуловъ, Петко Кочанковъ, д-ръ Тодоръ Кръстевъ, Тодоръ Лунгаловъ, Руфи Махмудовъ, Сюлейманъ Мемишевъ, Митю Милковъ, Иванъ Миневъ, Анастасъ Мустаковъ, Димитъръ Нарлиевъ, Никола Начевъ, Георги Недковъ, Иванъ Пецовъ, д-ръ Константинъ Помяновъ, Тодоръ Пчеларовъ, Първулъ х. Първуловъ, Димитъръ Патжмовъ, Василь Радоевъ, Спиридонъ Рачевъ, Стефанъ Савовъ, Илия Отаматовъ, Петъръ Станчевъ, Добри Харизановъ, Мехмедъ х. Хасановъ, Георги Христовъ, Дечко Ченгелиевъ, Тодоръ Чочевъ и х. Яхя Юмеровъ)

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Отсѣствуватъ 53 народни прѣдставители. Събраието има законния съставъ, за да засѣдава.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, съобщавамъ, че сж поискани съ заявления отпуски, които могатъ да се разрѣшатъ само отъ Народното събрание.

Отъ варненския народенъ прѣдставитель г. Златанъ Бръчковъ, който, по важни домашни причини, моли 8 дена отпущъ. Които г. г. народни прѣдста-

вители сж съгласни да се разрѣши на г. Златана Бръчковъ 8 дена отпущъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Отъ силистренския народенъ прѣдставитель г. Петъръ Бабанджановъ, който моли 2 дена отпущъ, по неотлагаеми причини. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни да се разрѣши на г. Бабанджанова 2 дена отпущъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Отъ пазарджишкия народенъ прѣдставитель г. д-ръ Георги Гаговъ, който моли 10 дена отпущъ, по домашни причини. Които сж съгласни да се разрѣши на г. Гагова 10 дена отпущъ, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

И най-сетне, отъ бургазкия народенъ прѣдставитель г. д-ръ Цоню Тотевъ, който по-рано, на 20 мартъ, е искалъ 14 дена отпущъ, но по погрѣшка е вписано и разрѣшено само 4 дена. За оформяване на тази погрѣшка, прѣдлагамъ на гласуване на г. г. народнитѣ прѣдставители да се разрѣшатъ още 10 дена отпущъ. Които г. г. народни прѣдставители сж съгласни, моля, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Постѣпили сж двѣ питання. Първото е отъ старо-загорския народенъ прѣдставитель г. Георги Шиваровъ до г. военния министъръ съ слѣдующето съдържание: (Чете)

„Възъ основа на чл. 60 отъ правилника за вътрѣшния редъ на Народното събрание, моля да се отговори на слѣдующето ми питане:

„1. Знае ли г. министърътъ, че между началницѣ на войсковитѣ части има мнозина, които не само съ небрѣжностъ гледатъ на войницитѣ си, но отиватъ дотамъ, щото ги лишаватъ отъ слѣдующата имъ се храна?

„2. Знае ли г. министърътъ, че има мнозина отъ сѣщитѣ началници, които упражняватъ толѣма претекция къмъ извѣстни войници?

„3. Знае ли г. министърът, че има началници, които сж въвели въ частитѣ си тѣлесното наказание — боя?

„Подкрѣпямъ горното съ конкретни факти.

„4. Да-ли е донесено до г. министра, че подпоручикъ Петко Михалевъ, ротенъ командиръ на втора рота, I старозагорска опълченска дружина, 12 полкъ, отъ 25 дена насамъ не е давалъ никакъ месо на ротата си?

„5. Знае ли г. министърът, че сжщиятъ този офицеръ е продавалъ въ затѣтения тамъ край кожитѣ на изкланитѣ за ротата му добитъци, и ако знае, да-ли е внелъ паритѣ по принадлежностъ?

„6. Знае ли г. министърът, че сжщиятъ този офицеръ упражнява силна протекция къмъ войницитѣ граждани, които не изпраща на никаква служба, а селскитѣ синове хемъ злѣ третираны и постоянно на служба?

„7. Знае ли г. министърът, че сжщиятъ този офицеръ на 24 февруарий т. г. е нанесълъ съ тояга бой на войника Иванъ Таневъ и слѣдъ което не му е позволявалъ да отива въ болницата на лѣчение?

„И най-сетѣ, ако знае г. министърътъ за изброенитѣ дотукъ произволи, вършени отъ подпоручикъ Михалева, мисли ли, че такъвъ типъ може да се държи въ войската?

Второто питане е отъ дупнишкия народенъ прѣдставителъ г. Величко Кознички къмъ г. г. министра на правосъдието и военния министъръ: (Чете)

„Съгласно чл. 152, буква в отъ закона за въоръженитѣ сили на царството, на всѣко лице, което е възлѣ отъ прѣдѣлитѣ на царството се дава срокъ отъ 10 дни, считанъ отъ деня на обявяването на мобилизацията, да се яви въ частъта си, а съгласно чл. 154, буква в отъ сжщия законъ, такова лице може да закъснѣе най-много още съ три дни, ако докаже, че е ималъ непрѣодолими прѣпятствия: разливъ на рѣка, прѣкъсване на съобщения, карантина и пр. Въ противенъ случай счита се за дезертьоръ и се прѣслѣдва и наказва, съгласно военно-сѣдебния законъ.

„Мнозина българи граждани, за да намѣрятъ прѣпитанието си, бѣха заминали въ Сѣверна и Южна Америка, а нѣкои даже и въ Австралия. Както късното извѣстие за мобилизацията, тѣй и много далечното разстояние не позволиха на тия запасни войници да се зачислятъ въ частитѣ си въ опрѣдѣления отъ закона срокъ. Военнитѣ власти ги приеха на служба, обаче веднага слѣдъ това се повдигна прѣслѣждане срѣщу тѣхъ за дезертьорство. Ненавременно явяване въ частитѣ имъ не се дължи на тѣхна вина, а — на абсолютната невъзможностъ да дойдатъ за толкова краткъ срокъ. И понеже законътъ ги обявява за дезертьори, моля г. г. министритѣ да явятъ:

„1. Не считатъ ли за необходимо да се внесе нѣкакво измѣнение или допълнение на закона въ тази смисълъ, като се освободятъ отъ отговорности, и

„2. Ако това е невъзможно или непрактично, то нѣма ли основание да се амнистиратъ?

Тѣзи двѣ питання ще се съобщятъ на надлежнитѣ министри и слѣдъ това на слѣдующето заседание ще имъ се отговори.

Пристапямъ къмъ дневния редъ: отговоръ на г. г. министритѣ на питаннята на г. г. народнитѣ прѣдставители.

Има думата г. министър-прѣседателъ.

Министър-прѣседателъ И Гешовъ: Г. г. народни прѣдставители! Имамъ три питання по външната политика, и по такива въпроси отъ външната политика, които не допущатъ подробни обяснения, та при всищото ми желание да освѣтя народното прѣдставителство, при всищото ми желание да не се ползувамъ отъ чл. 92 отъ конституцията, азъ съмъ принуденъ

да отговоря само съ нѣколко думи на тия питання, като се надѣвамъ, че и сами ония, които сж ги поставили, нѣма да настояватъ да искатъ повече отъ мене, нѣма да кажатъ и нѣкоя излишна дума, която да затрудни разрѣшението на тия въпроси.

Имамъ двѣ питання, г. г. народни прѣдставители, относително посрѣдничеството на великитѣ сили, по сключването на миръ. Първото питане е отъ г. Страшимирова. И тѣй като това питане, както и другото на почитаемия пловдивски народенъ прѣдставителъ г. Такевъ, пакъ по сжщия въпросъ, сж четени вече въ Събранието, азъ ще отговоря накратко, както рекохъ, безъ да ги прочитамъ.

И най-напрѣдъ по първия въпросъ отъ питането на г. Страшимирова ще кажа, че правителството мисли, какво условията, прѣдставени отъ великитѣ сили за тѣхното посрѣдничество, сж приемливи, при извѣстнитѣ на народното прѣдставителство резерви.

На втория въпросъ, да-ли не е възможно да се направи пълна демобилизация, ще кажа, че прѣди подписването, поне, на прелиминарнитѣ условия на мира, не може и дума да става за пълна демобилизация.

На третия въпросъ ще кажа, че правителството не може да каже още, какъ ще дѣйствува, ако съюзницитѣ не приематъ тия условия, толкова повече, г. г. народни прѣдставители, че имамъ причини да се надѣя, че резервитѣ, които съюзницитѣ, заедно съ насъ, ще направятъ по тия условия — казвамъ заедно съ насъ, защото ние нѣма да се отдѣлимъ отъ тѣхъ по тоя въпросъ — тѣзи резерви не ще бждатъ отъ естество да погрѣчатъ на сключването на миръ.

И съ това, г. г. народни прѣдставители, азъ отговарямъ и на питането на уважаемия г. Такевъ. Повече не мога да кажа, повече и той не трѣбва да иска да знае прѣди разискването на договора за мира, договоръ, който, както знаете, ще бжде подложенъ на Народното събрание за одобрение. Тогава всищо, което има да се каже по въпроситѣ, които зачеква г. Такевъ, ще се каже отъ него и отъ другитѣ г. г. народни прѣдставители, ще отговори и правителството.

Засега, пакъ повтарямъ, надѣя се, че ония, които сж дали тия питання, нѣма да искатъ повече отъ мене. (Ръкоплѣскане отъ болшинството)

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Димитъръ Страшимировъ, съгласно правилника, да каже доволенъ ли е отъ отговора на г. министър-прѣседателя или не и да обясни защо.

Д. Страшимировъ: Г. г. народни прѣдставители! Несъмнено, г. министърътъ на външнитѣ работи бѣше, както подобава на момента, твърдѣ резервиранъ въ отговора си. Азъ съмъ убѣденъ, че резервираностъта на г. министра въ този случай се диктуваше: той имаше дългъ да бжде малко прѣдпазливъ. Но прѣдпазливостъта, колкото и да е едно добро и отлично качество, сѣ пакъ трѣбва да бжде съ мѣрка. Може г. министърътъ да е длъженъ да бжде резервиранъ, но ние, депутатитѣ, особено отъ опозицията, сме длъжни да говоримъ. Вие знаете, че въ библията даже има едно правило: не е истински светия оня, който бѣга отъ грѣшницитѣ и отъ грѣха, но който отива всрѣдъ грѣха и иска да обърне грѣшницитѣ къмъ Господа. Азъ бихъ желалъ да видя въ извѣстни случаи г. министърътъ на външнитѣ работи да погледне дявола право въ очитѣ, и припомнямъ му онзи деншната рѣчь на единъ много голѣмъ политикъ, Ветманъ Холвегъ, който бѣше много откритъ да гледа дявола право въ очитѣ. Съ това, на всѣки случай, не критикувамъ прѣдпазливостъта на г. министра на външнитѣ работи, защото азъ съмъ убѣ-

денъ, първо, че г. министърътъ знае повече, отколкото е казалъ, и е направилъ повече, отколкото може да каже: ние всички сме убѣдени въ туй.

Но по първата точка г. министърътъ нѣкакъ си се отблъсна съ една фраза, която не трѣбваше да каже. Работата се заклочава въ туй, че известни резерви, за които спомена г. министърътъ, могат да се направятъ. Азъ го питахъ, което всѣки пита сега: счита ли правителството, че условията, предложени отъ силитѣ въ послѣдната имъ нота, сѫ приемливи за България. Г. министърътъ знае, че резервитѣ, които България направи въ послѣдния си отговоръ — сега вече ще слѣдва отъ насъ пакъ отговоръ — донѣкъ сѫ удовлетворени съ новата нота, съ направенитѣ намъ концесии. Азъ съмъ убѣденъ, г-да, че България можеше да има и може да има въ настоящия моментъ едно мнѣние — че направенитѣ отъ силитѣ концесии за насъ сѫ приемливи и че България е задоволена отъ този отговоръ. Азъ очаквахъ този отговоръ. И съ това нѣмахме да закачимъ интереситѣ на никого.

По втората точка г. министърътъ можеше да направи пакъ нѣкои тълкувания и, струва ми се, че избѣгна съ едно указание съвсѣмъ неточно: Неточността не е нито дипломатия, нито политика. И тамъ можеше да каже нѣщо по-точно. Азъ не искахъ да ми отговори г. министърътъ на външнитѣ работи, не счита ли България случая удобенъ сега, ако не прави нѣкакви други резерви въ отговора си до силитѣ, да направи една резерва, че ние искаме, съ подписването на прелиминарния миръ, непрямо да се подразбере задължението на Турция, ако не напълно да демобилизира своитѣ войски, то поне да ги отстрани отъ бойното поле — Чаталджа и Булаиръ. Азъ не искахъ да питамъ г. министра за това и знамъ, че той е разбралъ много хубаво моя въпросъ, но той е поискалъ да се скрие задъ една резерва. Въ всѣки случай, то не е въ негова връда, той е намислилъ, може-би, да бѣде резервиранъ — то е похвално. Азъ не натяхвахъ за демобилизация на нашитѣ войски. Напротивъ, азъ съмъ убѣденъ, че ние имаме интересъ, частъ по-скоро да се освободятъ тия наши хора тамъ отъ неподвижно седене, да ги махнемъ отъ изпитанието непрѣмънно да се прѣдизвикватъ и облъскватъ съ противника, защото въ нашъ интересъ е да нѣмаме нови сражения и нови жертви и т. н. Но още нѣщо азъ искахъ да напомнимъ — че е време България да настои, да иска тая демобилизация и ако не демобилизация отъ противника, то поне отстранение на силитѣ му, защото съ туй морално ние не правимъ никаква резерва противъ мира. Безъ никакво въздържание можехме да направимъ такова искане, защото съ туй именно ще покажемъ, че искаме миръ, какъвто днесъ иска цѣлниятъ свѣтъ. Ние знаемъ отнапредъ, когато направихме опитъ съ Турция за примирие и излѣзо, че сме се излъгали, защото турцитѣ употребиха времето за примиренето, за да се приготвятъ за нови усилия, дано спечелятъ изгубената си военна честъ. Това искаме да избѣгнемъ — искаме да избѣгнемъ всѣкакви нови изпитания.

На трето мѣсто, азъ ще спомена — и мисля, че хлопамъ на вратата на всѣко добро българско сърце — че тѣзи хора тамъ, турени неподвижни съ мѣсечи и поставени да се сражаватъ и да даватъ жертви тамъ, където не имъ е назначението, трѣбва да отидатъ да видятъ оня народъ, за който се биятъ, да го освободятъ, да минатъ прѣзъ Македония: тамъ ги чака оня, за когото отидоха да се жертвуватъ. Тия хора сѫ изложени на лишения, тѣ рискуватъ живота си, тия хора видѣха безъ брой тѣхни другари да паднатъ прѣдъ очитѣ имъ, тѣ трѣбва частъ по-скоро да отидатъ и видятъ онази земя, която е плодъ на тѣхнитѣ страдания, на тѣхнитѣ кризи, на тѣхнитѣ опасности и на тѣхнитѣ

жертви. А сѣщо, тамъ чака единъ народъ, който иска да види частъ по-скоро своитѣ освободители. Това е нашето народно тържество. Има много причини, по които намъ не ни дадохъ една минута да се зарадваме на този напѣтъ, нечуванъ за пикой народъ. Никой народъ не се е излагалъ на такива жертви: ние дадохме жертви, на които никой народъ не се е излагалъ отъ дълги години. И намъ не ни се дава възможностъ да видимъ цѣлия народъ въ тоя напѣтъ, всрѣдъ тая кръвнина, да се зарадва една минута. Ние искаме, тия борци, тѣй заслужили слава за своя народъ и за себе си, да отидатъ да се порадоватъ на плода на своитѣ побѣди, да се порадоватъ на ония, които ще ги пригърнатъ и ще плачатъ отъ радостъ, че срѣщатъ своитѣ освободители. Това е нашето желание. Азъ не искамъ г. министърътъ да ни каже нѣщо повече, не искамъ да го осждамъ за туй, но азъ не мога да не говоря, трѣбва да говоримъ, и мисля, че е дошълъ моментътъ да говоримъ.

Азъ съмъ убѣденъ, че по третата точка г. министърътъ има повече причини да мълчи и да пази резерви, отколкото по другитѣ точки, но, както казахъ, ние имаме причини да говоримъ. Г-да! Азъ питахъ г. министра на външнитѣ работи да ни каже, не счита ли правителството, и той специално, за необходимо да вземе думата, и когато по единъ формаленъ и пасивенъ начинъ покани нашитѣ съюзници да ги пита, да-ли сѫ съгласни съ новитѣ условия, предложени отъ силитѣ за по-скорошно сключване на миръ, да се не ограничи само съ туй пасивно питане, но да мине къмъ едно изказване и мнѣние окончателно на България, че България счита предложениитѣ условия за приемливи, че тѣ могатъ да бѣдатъ база за водене прѣговори за истински миръ. Г-да, касаеше се да не ангажираме г. министра на външнитѣ работи да каже мнѣние, което би изглеждало, че ще натрапи на съюзницитѣ. Е добръ, но ние говоримъ за България, ние говоримъ, че България може да каже мнѣнието си. Припомняте си, че всѣки условия, които силитѣ предложиха, се състоеха отъ четири точки. Тия четири точки сѫ раздѣлени, и могатъ да бѣдатъ раздѣлени, на двѣ части: въ първата частъ сѫ два въпроса: първиятъ е за границата съ Турция, който засѣга само България; вториятъ е за обезщетението — той засѣга всѣки съюзници, обаче засѣга сѣщо непосредствено и насъ; третиятъ и четвъртиятъ въпроси сѫ за границитѣ на Албания и за островитѣ — това сѫ въпроси, които по логика нито ние, нито турцитѣ, нито сърбитѣ, нито черногорцитѣ могатъ да разискватъ съ Турция. Слѣдователно, ние имаме нравствения дългъ, заедно съ поканата да си кажатъ мнѣнието, да кажемъ на нашитѣ съюзници, че България мисли, че се касае за два въпроса, по които има мнѣние и по които сега логично не можемъ нито ние, нито съюзницитѣ да даваме мнѣние; че България счита и е рѣшена непрѣмънно да каже на своитѣ съюзници, че трѣбва да се отговори утвърдително на предложението на силитѣ. България нѣмахме и нѣма нужда, вѣрвамъ, да прави тия резерви, още повече, че тя направи доста, за да покаже на цѣлъ свѣтъ, особено на силитѣ, не формално, но, на всѣки случай доста ефикасно, че тя възприема предложениитѣ условия и че е приятелка на мира.

Но имаме и други резони. Ще бѣда много кратъкъ, защото правилникътъ не ми позволява да говоря дълго. Г. прѣдседателю, вѣрвамъ, че имамъ още 2—3 минути на разположение.

Г-да, касае се, за слѣдното. Нашитѣ съюзници досега ни дадохъ достатъчно основания да мислимъ, че би трѣбовало да имъ напомнимъ това, за което говоримъ, че моментътъ ни задължава да искаме приемането на тия условия, или че трѣбва да се съгласятъ на тѣхъ, защото нѣмаме логично основание

да отказваме. Тоя моментъ ни напомня, че тѣ иматъ известни интереси и въ тоя случай да разтакатъ и отлагатъ сключването на мира. Ние имаме вече съ тѣхъ известни опити направени, ние имаме цѣлтъ купъ въпроси, които ни принуждаватъ на първия резонъ, бихъ казалъ. Първиятъ резонъ е това, което се чете въ всичкитѣ журнали въ свѣта — че имаме намѣрение да пробиваме Чаталджа, да ходимъ въ Цариградъ, че имаме намѣрение да водимъ завоевателна война. Това ние не ще направимъ. Трѣбва да кажемъ по-скоро на съюзницитѣ, че честта на България, характерътъ на България е изложенъ на тълкувания и прѣтълкувания; ние сме принудени да сключимъ миръ, да не ни считатъ, че сме авантюристи, че искаме да вземемъ Цариградъ; ние не щемъ и Родосто, защото е въпросъ за Дарданелитѣ и онѣзи сили, които сж ни приятелски и сж ни подкрѣпвали досега, не могатъ да се ангажиратъ съ насъ, да разрѣшатъ сега дарданелския въпросъ; нѣма да направимъ това; ние искаме да останемъ вѣрни на програмата, съ която сме почнали войната — ние не можемъ да си налагаме друга програма. Азъ имамъ и другъ резонъ, г-да, много хубавъ резонъ. Той е, че на цѣлия свѣтъ му е омръзнало отъ нашия шумъ и протакания. Интереситѣ на Балканския-полуостровъ сж и интереси европейски. Европа отдавна иска миръ и ние, една малка бѣдна държава, която и утрѣ ще протегне ръка за заеми и помощи, не можемъ да ги прѣдизвикваме, не бива да заставаме хората да ни накаратъ съ сила да влѣземъ въ правия пътъ. Ние не трѣбва да чакаме този моментъ. Това можемъ да кажемъ на нашитѣ съюзници.

Обаче, има нѣщо друго съществено — не искахъ да го кажа най-напрѣдъ. То е, че ние имаме вече доста поуки отъ нашитѣ съюзници, че нашитѣ интереси не сж едни и сжи. Още когато сключвахме примирие на Чаталджа, имавме съюзникъ, който прѣдлагаше: „Дайте Солунъ да подпишемъ примирieto“. Ние ги видѣхме и въ Лондонъ да даватъ ултиматумъ да подпишемъ, че даваме Солунъ, че даваме западна Македония, равновѣсие на Балканския-полуостровъ и т. н. Така нареченитѣ наши съюзници цѣлтъ свѣтъ знае, че не сж вече съюзници: днесъ съюзникъ, тая нощъ вече се приготвя да бѣде истински противникъ. Азъ съмъ добъръ приятелъ на съюза — вие всички го знаете — и затова говоря съ пълна свобода, и вѣрвамъ, че затова никой нѣма да ме подозрѣ, че правя интрига отъ партизанско гледище, защото нѣкой може да мисли, че тоя съюзъ е въ вѣда на България, но азъ не мисля така. Е добръ, г-да, но както виждате, некоректността на тия съюзници е отишла доста далечъ. Вие виждате единъ министъръ на нашитѣ съюзници въ тѣхния парламентъ да отправя заплашване къмъ насъ, че ще държатъ 400-хилядна армия на кракъ да разпрѣдѣлението на териториитѣ, и то разпрѣдѣление на територии доста хубаво очертано въ единъ договоръ. Азъ ви моля, турете си ръка на сърцето и помислете, като българи, нема интересътъ на съюза е по-горѣ, отколкото интересътъ на този бѣденъ народъ, който отъ шесть мѣсеца насамъ е изпратилъ всичкитѣ си работни сили долу, който е направилъ такъвъ невѣроятенъ напѣвъ, какъвто другъ народъ не познава? Е добръ, интереситѣ на този народъ ще поставите ли по-долу отъ интереситѣ на тоя съюзъ? Ще изгорите юргана за бѣлхата ли? Азъ не искамъ да знамъ не тоя съюзъ, но 99 славянски и човѣшки съюзи, когато се касае за интереситѣ на нашата страна, на тоя народъ, който съ избора си ни е повѣрилъ да пазимъ неговитѣ интереси. Искамъ да кажа, азъ бихъ желалъ да ме обвинятъ по-скоро, че съмъ прибързалъ или че съмъ билъ нетактиченъ, когато пазѣхъ съюза, но никога, че съмъ билъ слабъ въ чувствата си къмъ она дългъ,

който имамъ за нашия народъ — за този страдающъ и туренъ на голѣми изпитии народъ. И азъ бихъ казалъ, че ще бѣда по-скоро жестокъ къмъ тѣзи вѣроломни — извинете за израза — къмъ тѣзи некоректни, къмъ тѣзи подозрителни съюзници, отколкото нѣкога да си позволятъ да ми кажатъ, че съмъ билъ недостатъчно чувствителенъ къмъ своитѣ длѣжности и къмъ страданията на собствения си народъ. Защото ние не знаемъ какво ни носи утрѣшниятъ день.

И тѣй, азъ ще прѣпорѣчамъ, въ заключение, на г. министъра на външнитѣ дѣла, да се въоръжи съ двѣ нѣща: първо, да има едно ясно гледище, за онова, което прѣживяваме и за онова, което се дигува отъ насжнитѣ интереси на страната, въ тоя послѣденъ и съпременъ моментъ, и второ, да има достатъчно тактъ и енергия, за да може да намѣри една формула, която да наложи на тѣзи съюзници, защото ние, ако днесъ съ думи не можемъ да наложимъ онова, което е въ нашъ интересъ, което е логика и право, трѣбва да бѣдемъ въ състояние утрѣ да го наложимъ съ каквото можемъ. Туй трѣбва да се усвои днесъ — безъ него не можемъ, г-да!

Ще ме извини г. министърътъ на външнитѣ дѣла, че направихъ тия малки бѣлѣжки, защото не можахъ да обърна своето питане въ запитване, тѣй като слѣдъ нѣколко дни, когато ще ми се отговори, то ще стане безпрѣдметно. (Рѣкоплетѣсване отъ болшинството)

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата вториятъ запитвачъ г. Михаилъ Такевъ.

М. Такевъ: Г. г. прѣдставители! Основната мисль на моето питане бѣ прѣдизвикана, ако искате, отъ едно съобщение на нашата телеграфна агенция, какво държавниятъ секретаръ на външнитѣ работи въ Германия г. фонъ Яговъ бѣ заявилъ по-рано въ германския парламентъ, че линиятъ Мидия—Еносъ, който прие Лондонската конференция, като погранична линия между Турция и България била внушена — неговъ изразъ — отъ руската дипломация. Това направи не само на мене, но и на цѣлото общество въ страната, много неприятно впечатление и това ме принуди да отправя къмъ г. министъра на външнитѣ работи моето питане: истина ли е, че първоначално нашето правителство, искайки за граница Мидия—Родосто, е отстъпило отъ тази линия, като е приело линията Мидия—Еносъ и вѣрно ли е твърдението на г. фонъ Яговъ, че тази линия била внушена отъ руската дипломация? Въ желанието си да не турямъ въ трудно положение правителството, като прѣдизвикамъ въ камарата дълги разисквания върху тази материя — веднага казвамъ, че въ това отношение съвършено не съмъ съгласенъ съ г. Странимирова — азъ отправихъ къмъ г. министъра на външнитѣ работи и пръвъ министъръ само питане, като му прѣдоставихъ всичката възможностъ, ако намира за добръ, да отговори, ако не намира за добръ, да не отговори, на основание нашия основенъ законъ, че не намира за своеврѣменно, да отговори. И сега, не желайки пакъ да го затруднявамъ, чухъ отъ неговитѣ уста, да апелира отъ насъ да не искаме повече да говоримъ, макаръ че върху тази материя нищо не е казано. Азъ считамъ, че той се ползува отъ известния текстъ на нашата конституция, мисля, чл. 92, който му дава право да не отговаря, когато върховнитѣ държавни интереси налагатъ това. И още единъ пѣтъ повтарямъ това, вземамъ актъ отъ неговитѣ думи, че върху тази материя ще се повърнемъ тогава, както каза той, когато ще дойде по-благоприятенъ моментъ за интереситѣ на страната, защото той е туренъ тамъ да се грижи за тия интереси.

Прѣдседателствуиъ А. Буровъ: Има думата г. министъръ-прѣдседателъ.

Министъръ-прѣдседателъ И. Гешовъ: Третото питане, г. г. народни прѣдставители, отправено менъ отъ народния прѣдставителъ г. Пешевъ се отнася до нѣкои случаи въ заетитѣ отъ нашитѣ съюзници, сърбитѣ, мѣста въ Македония. И на първия въпросъ отъ това питане отговарямъ, че вѣрно е какво сѫ постѣпили оплаквания отъ наши съграждани, че не имъ е било позволявано да отиватъ въ нѣкои отъ тия мѣстности; също вѣрно е, че има оплакване отъ нѣкои вѣстникари какво тамъ не се допуща внасянето и носенето на български вѣстници; тъй също е вѣрно, че има нѣкои оплаквания отъ гр. Паланка и околнитѣ села, за нѣкои дѣйствия на тамошнитѣ власти. Като съмъ убѣденъ, г. г. народни прѣдставители, че нашето съюзно сръбско правителство, жѣлае да знае всичкитѣ тия оплаквания, за да може да отстранява причинитѣ, които даватъ поводъ на тѣхъ, азъ съобщихъ нему всички тия оплаквания чрезъ нашата легация въ Бѣлградъ и имамъ неговото обѣщание, че тѣ ще се подложатъ на най-грижлива анкета.

Това мога само да кажа засега, като си запазвамъ правото, слѣдъ като получа отговора му по тази анкета, да отговоря нѣщо повече, толкозъ повече, че по тоя въпросъ е направено и едно запитване отъ пловдивския народенъ прѣдставителъ г. Такевъ.

Прѣдседателствуиъ А. Буровъ: Има думата народниятъ прѣдставителъ г. Петъръ Пешевъ.

П. Пешевъ: Г. г. народни прѣдставители! Настоящата война се води прѣди всичко за освобождението на нашитѣ братя въ Македония. Ако не бѣше тѣхното страдание отъ турското шпо и тирания, увѣренъ съмъ, че никой българинъ не щѣше да си вдигне гласа за една война, а ние посрѣщнахме съюза и войната съ всеобща радостъ, затуй, че нашитѣ страждущи братя ще бѣдатъ освободени, и надѣхмъ се, че първиятъ резултатъ отъ тази освободителна война ще бѣде, щото нашитѣ братя българи отъ Македония да си отдѣхнатъ. Обаче, туй, което чуваме ние и правителството да се върши отъ нашитѣ съюзници, върху нашитѣ братя тамъ, жѣса сърцето ни и ни кара да мислимъ, че не е чудно склочването на съюза и че този съюзъ е едно чудовище. Но ние не трѣбва да правимъ такива прибързани заключения. Като изказваме нашата тѣга туку прѣдъ правителството, ние искаме да му съдѣйствуваме, щото тази война въ края на крайщата да не бѣде замѣна на едно робство съ друго, но да бѣде истинска освободителна война. Азъ съмъ убѣденъ, че нашето правителство, като се вслуша въ воплитъ на нашитѣ братя тамъ, ще изпълни своя дългъ. Ето защо азъ смѣтамъ, че не мога да прибавя нищо отъ туй, което казахъ, и не мога да изкажа укоръ къмъ правителството, защото надѣвамъ се, че то ще изпълнява своя дългъ. (Ръклоплѣскане отъ болшинството)

Прѣдседателствуиъ А. Буровъ: Има думата г. министъръ на правосъдието.

Министъръ П. Абрашевъ: Отправено е питане отъ пирдопския народенъ прѣдставителъ г. Толевъ къмъ г. министъръ-прѣдседателя и министъръ на външнитѣ дѣла, защо не е билъ учрѣденъ Върховниятъ административенъ съдъ. Азъ отговарямъ на това питане, защото въ сѣщностъ, питането, което е направилъ г. Толевъ, е отправено къмъ правителството и, отъ друга страна, защото трѣбва да се вземе подъ внимание, че гласуваниятъ кредитъ по

уреждането на Върховния административенъ съдъ е билъ даденъ въ разпореждане на министра на правосъдието; затова азъ намирамъ за умѣстно да отговоря на това питане.

И тъй, г. Толевъ пита: защо до днесъ не е учрѣденъ Върховниятъ административенъ съдъ, когато, споредъ сѣщия законъ, тоя съдъ трѣбваше да бѣде учрѣденъ и да почне да функционира още отъ 1 октомврий 1912 г., за която цѣль е билъ гласуванъ кредитъ. Трѣбва да кажа, че правителството взема всички нужни мѣрки за туряне въ дѣйствиѣ закона за учрѣдяване Върховния административенъ съдъ. Още прѣзъ августъ мѣсецъ Министерскиятъ съветъ се занимава съ въпроса, за учрѣдяването съгласно закона, на тоя съдъ. За тая цѣль биде наето и надлежното помѣщение. Направихме нужното и за нареждането на персонала за тоя съдъ. Но тъкмо тогава, когато трѣбваше да пристъпимъ вече къмъ окончателното нареждане на нужното, за да може да функционира тоя съдъ, се обяви мобилизацията и слѣдъ малко се започна и войната. И азъ мисля, че не може да се вмѣни въ нѣкаква вина на правителството, че то не е учрѣдило Върховния административенъ съдъ, когато България прѣживѣ и прѣживѣва такива обстоятелства, които спъватъ цѣлия животъ на страната.

Азъ се чудя, какъ г. Толевъ е намѣрилъ за нужно да ни зададе това питане, когато знае, че дори въ сѣдилищата работата въ значителна степенъ, ако не съвсѣмъ е спрѣла и че дотождова е намалена, че едва-се чувствува. Въ много учрѣждения, отъ единъ доста голѣмъ персоналъ, сѫ останали нѣколцина лица. Въ Министерството на правосъдието отъ 50—60 лица има само осемъ души. Началникитѣ сѫ подъ знамената, всички инспектори въ министерствата сѫ сѣщо подъ знамената; сѣдилищата сѫ дадени за квартири на войницитѣ, както и училищата. И въ този моментъ г. Толевъ пита, защо не е билъ учрѣденъ този съдъ! Азъ мисля, че ако е била работата да назначимъ персоналъ, да стои безъ работа и да получава само пари, и то въ моментъ, когато половинъ милионъ най-здраво българско население се намира подъ знамената, това можеше да направимъ, но нѣмаше да се постигне никаква цѣль.

Считамъ, че това питане е твърдѣ не намѣсто.

Прѣдседателствуиъ А. Буровъ: Има думата пирдопскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Иванъ Толевъ.

И. Толевъ: Г. г. народни прѣдставители! Съжалявамъ, че не мога да бѣда доволенъ отъ отговора на г. министра. (Веселостъ) Едно конституционно задължение бѣше за правителството да направи своеврѣменно всички разпореждания, за да може да се учрѣди и да почне да функционира Върховниятъ административенъ съдъ. Това задължение произтичаше отъ чл. 50 на конституцията. Законътъ за Върховния административенъ съдъ биде публикуванъ още прѣзъ мѣсецъ априлий м. г. и, слѣдователно, не само правителството бѣше длъжно по конституцията да вземе всички мѣрки, за да почне да функционира тоя съдъ, но то имаше и пълна възможность да направи това, защото отъ мѣсецъ априлий до 1 септемврий, датата отъ която влиза законътъ въ сила, имаше доста врѣме. И не само врѣме имаше правителството, но то имаше и достатъчно сръдства, за да изпълни дълга си. Ако си спомняте, г. г. народни прѣдставители, още прѣзъ миналата редовна сесия ние вотирахме единъ свѣрхсмѣтенъ кредитъ повече отъ три милиона лева; частъ отъ този свѣрхсмѣтенъ кредитъ въ раз-

мѣръ на 20.000 л. бѣше прѣдначенъ за вѣщественни разходи и за заплата на персонала за врѣмето, откогато щѣше да почне да функционира тоя сѣдъ до 1 януарий 1913 г. Слѣдователно и въ това отношение Народното събрание улесни почтаемето правителство, като му даде възможност да направи надлежнитѣ разпорѣждания споредъ конституцията, за да започне да функционира Върховниятъ административенъ сѣдъ. Г. министърътъ на правосѣдието ни казва, че до 1 септемврий правителството имало помѣщение, но слѣдъ тази дата настѣпила мобилизацията и, г. Толевъ — изразява се г. министърътъ на правосѣдието — въ тоя моментъ се намѣри да прави това питане. Азъ отговарямъ, че въ тоя моментъ не се намѣри г. Толевъ, а правителството е имало достатѣчна възможност порано и не изпълни дълга си. Защото, азъ казвамъ, че отъ деня на публикуванетоъ закона въ „Държавенъ вѣстникъ“ до 1 септемврий, па даже до 1 октомврий, откогато трѣбваше да почне да функционира сѣдътъ, имаше доста врѣме, за да може да се направи разпорѣждане, да се учрѣди тоя сѣдъ, за който толкова говорихме, толкова работихме и чрѣзъ който ще се раздава исканото отъ всички ни административно правосѣдие. Тоя сѣдъ бѣше една отъ програмнитѣ точки на днешното коалиционно правителство още прѣди изборитѣ. Назначи се специална парламентарна комисија да разгледа и да изучи законопроекта, за да създаде нѣщо приемливо за всички. Всички работѣхме съ голѣма ревност и най-сетнѣ какво излѣзе? Тази реформа, една отъ най-цѣлнитѣ въ актива на днешното коалиционно правителство, още въ зародиша си рискува да умре. Азъ не бихъ желалъ такава цѣлина реформа, каквато е законътъ за административното правосѣдие, да прѣтърпи такава участъ. Нека не се мисли и не се дава възможност на когото и да било, да казва, че и тоя законъ може да умре, да остане неприложенъ, както много други закони.

Отъ болшинството: Е-и-й.

И. Толевъ: Азъ не вѣрвамъ, че това ще стане; правителството ще го приложи; но не трѣбваше да дава никому нѣкакво основание единъ денъ да поддържа подобно нѣщо.

П. Парапановъ Тукъ има форсе маѣеуге, г. Толевъ.

И. Толевъ: Тази форсе маѣеуге, както я разбирате вие, дойде много късно, нѣмаше я отъ 1 априлий до 1 септемврий.

Не е само това, г. г. народни прѣдставители: съ прилагането на закона — назначаването на персоналъ за Върховния административенъ сѣдъ и съ функционирането на този сѣдъ, ако бѣ станало, щѣше да се даде възможност да се прѣмахнатъ или да се прѣдотвратятъ много отъ ошии неправди, които се извърпиха чрѣзъ врѣме на войната. Ако г. министърътъ на правосѣдието не е могълъ да направи за персонала тѣзи комбинации, които е искалъ да направи, той можеше, най-малко, да постави само едно лице — единъ прѣдседателъ да имаше само, българскитѣ граждани можеха, както това правятъ въ обикновенитѣ сѣдилища, да подаватъ свонтѣ жалби, въ случай че тѣхнитѣ права бѣдатъ нахърпени, или тѣхнитѣ интереси бѣдатъ потѣжкани. Тази възможностъ се отне на българскитѣ граждани чрѣзъ врѣме на войната. Това значи, че българскитѣ народъ се е лишилъ отъ едно свое право.

Поради тѣзи съображения азъ мисля, че обясненията, които г. министърътъ на правосѣдието даде, не могатъ да бѣдатъ задоволителни.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. министърътъ на правосѣдието за пояснение.

Министъръ П. Абрашевъ: Г. Толевъ! Вие забравихте, че гласуваниятъ законъ за кредита, който се отпуща за учрѣдяване Върховния административенъ сѣдъ бѣше само за отъ 10 октомврий.

И. Толевъ: Това го казахъ. Назначенията трѣбваше да се считатъ отъ тая дата.

Министъръ П. Абрашевъ: Слѣдователно, Валцето твърдише, че азъ съмъ ималъ достатѣчно врѣме да се загрижа за турянето въ сила на закона е твърдише, което пада.

И. Толевъ: Това е съвсѣмъ невѣрно.

Министъръ П. Абрашевъ: Азъ по-рано не можахъ да туря въ дѣйствиѣ закона. Не можахъ да намѣря персоналъ и да наема помѣщение за тази дѣлъ само начина отъ 10 октомврий, слѣдователно, въ единъ моментъ, когато цѣлиятъ български народъ, съ изключение на насъ, които седимъ тукъ, бѣше трѣгналъ подъ знамената, когато отъ Касадионния сѣдъ шѣлоко души отидоха, когато апелативнитѣ сѣдилища се бѣха опразнили. Въ такова едно врѣме азъ не можахъ да мисля за този персоналъ. Вие да бѣхте на моето мѣсто, щѣхте да направите. И азъ се чудя, че вие още настоявате!

И. Толевъ: Нѣма нищо чудно, г. министре. Азъ говоря за врѣмето, когато можеше да се направи това.

Прѣдседателствующъ А. Буровъ: Не може да ставатъ дебати, г. Толевъ.

Пристъпваме къмъ слѣдующата точка на дневния редъ: второ четене законопроекта за отпущане 440.000 л. допълнителенъ кредитъ за продължение постройката на желѣзнопѣтната линия Търново—Тръвна—Борушица.

Моля г. докладчика да докладва на второ четене законопроекта.

Докладчикъ С. Славовъ: Г. г. народни прѣдставители! При първото четене на законопроекта станала доста дебати поради внасянето му отъ респективния министъръ въ формата на рѣшение — повдигна се въпросъ, че отпущането на кредита отъ 440.000 л. трѣбба да стане въ форма на законъ. Комисията взема прѣдъ видъ и усвои този възгледъ — да приеме кредита въ формата на законъ, а не въ формата на рѣшение.

Повдигна се въпросъ, да-ли отъ тѣзи суми, които съ отпуснати както по-рано съ първия кредитъ, така и съ послѣдния, е плащано на управителния съвѣтъ. По поводъ на това комисията направи нужната справка, изиска докладна записка отъ респективния началникъ-счетоводителъ, Шубековъ, който изпрати слѣдующата записка: (Чете)

„Отъ разрѣшения — съ рѣшение отъ 29 февруарий м. г. на XV-то обикновено Народно събрание — кредитъ 560.000 л. за довършване желѣзнопѣтната линия „Търново—Тръвна—Борушица“ съ изплатени:

1. 57-та приврѣмenna ситуация за лева 234.109;
2. 58-та „ „ „ 181.623;
3. 59-та „ „ „ 144.268;

Всичко за лева 560.000.

„Платежнитѣ заповѣди — № № 1.007, 1.240 и 1.353 отъ 11 августъ, 17 септемврий и 20 ноемврий м. г. — съ издадени на името на правителствения касиеръ въ тара Плачковци, за да изплати той на-

право на правомощието всички разходи по казаните три ситуации.

„Отъ сумата 560.000 л. не е изплатено на управителния съветъ на Безименното акционерно дружество за построяването на линията никаква сума“.

Това се отнася, както виждате, г. г. народни представители, за първия кредитъ, който бѣше отпуснатъ. Самиятъ счетоводителъ твърди, че сумитѣ, които сѫ отпуснати, сѫ отпуснати направо на правителствения касиеръ на гара Плячковици. Той е изплащалъ тѣзи нужди, които се налагатъ за изкарването на линията.

(Продължава да чете) „Слѣдъ изчерпване напълно горната сума, която недостигна, за да се изплати 59-та приврѣмenna ситуация съ лева 18.356, по рѣшение на почитаемия Министерски съветъ се постави новъ кредитъ отъ 440.000 л., за продължаване и свършване работитѣ по казаната линия. Отъ тѣхъ сѫ разходвани до днесъ:

1. За доплащане 59-та приврѣмenna ситуация	18.356 л.;
2. По 60-та приврѣмenna ситуация	135.160 „
3. По 61-та приврѣмenna ситуация	134.046 „
Всичко	287.562 л.

„Тѣй щото, отъ послѣдния кредитъ има още на разположение лева 152.438.“

„Отъ сумата 440.000 л. не е изплатено нищо направо на управителния съветъ.“

„Приврѣмennитѣ ситуации № № 57, 58, 59, 60 и 61 сѫ за извършени работи и доставени материали по линията за врѣмето отъ 20 юлий м. г. до 20 януарий тази година.“

Тѣй че и сегашниятъ кредитъ, който Министерскиятъ съветъ е гласувалъ, прѣдвижда, че първиятъ кредитъ е билъ недостатъченъ, съ него нищо не е могло да се направи, тѣй като при отпусането на по-прѣдидния кредитъ възприехме принципа да се доизкара работата, и паритѣ да се изразходватъ за смѣтка на прѣдприятието. Респективниятъ министъръ не е могълъ да направи нищо друго, освѣнъ да поиска отъ Министерския съветъ, въз основа на чл. 47 отъ конституцията, да гласува този кредитъ, за да може да се изкара линията, защото иначе тя рискува да се срути. А отъ нея имаме извънредно голѣма нужда, особено прѣзъ тѣзи изключителни врѣмена, и заключението въ доизкарването ѝ би ни принесло много голѣми загуби.

Както виждате, отъ тази записка, дадена отъ началникъ-счетоводителя, се удостоверява, че никакви суми не сѫ изплатени на управителния съветъ. Това сѫ обясненията по отношение начина на изплащането.

Текстътъ, който комисията прие, е слѣдующиятъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за допълнителенъ извънреденъ кредитъ отъ 440.000 л. за продължаване строенето на желѣзнопътната линия Търново—Тръвна—Ворушица.“

Н. Мушановъ: Искамъ думата.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: По заглавието ли искате думата?

Н. Мушановъ: Не по заглавието; нѣколко общи думи ще кажа.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Тогазъ, при гласуването на чл. 1 ще си кажете думата.

Давамъ на гласуване заглавието на законопроекта. Моля, онѣзи г. г. народни прѣдставители, които приематъ заглавието тѣй, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Славовъ: (Чете)

„Чл. 1. Разрѣшава се на министра на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ допълнителенъ извънреденъ кредитъ отъ 440.000 л. за продължаване строенето на желѣзнопътната линия Търново—Тръвна—Ворушица, който да се изразходва за смѣтка на главното прѣдприятие на тази линия, съгласно VIII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ засѣданието му отъ 5 януарий 1913 г., протоколъ № 2“.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата търновскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Никола Мушановъ.

Н. Мушановъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато се гласува по принципъ сегашниятъ законопроектъ, азъ бѣхъ изказалъ съмнѣние, споредъ слухове, които чухъ, че отъ сумитѣ, които Народното събрание е отпуснало, се плащало на управителния съветъ. Това не е истина, азъ съмъ билъ заблуденъ. Самъ ходихъ да прѣвѣря ситуациятъ, и видѣхъ, че на управителния съветъ никаква сума не е плащана.

Сега има два въпроса, които искамъ да по-вдигна, за да ги обясни г. министърътъ на желѣзницитѣ. Когато се гласува първиятъ кредитъ отъ 560.000 л., ние поддържахме, акционерното дружество да поднесе лично задължение за сумата; това прѣдложение, обаче, тогазъ не се прие. Онзи денъ г. министърътъ на финанситѣ въ рѣчта си ни каза, че има дадено заявление отъ управителния съветъ на дружеството, че то се съгласява да му помогне държавата въ размѣръ по-напрѣдъ отъ 560.000 л., а сега отъ 440.000 л. Работитѣ, обаче, стоятъ иначе. Азъ разбирамъ мотивитѣ на държавата, да подпомага едно държавно прѣдприятие, когато то е дошло въ положение да не може да изпълни вече задълженията си по липса на пари; но не мога да разбера, защо, когато държавата дава тѣзи суми да подпомогне прѣдприятието, единъ видъ взаимнообразно, членоветѣ на управителния съветъ да не подписватъ едно задължение, че единъ денъ евентуално ще отговарятъ прѣдъ държавата. Мисльта на г. министра на финанситѣ онзи денъ, че тѣ сѫ дали заявление въ този смисълъ и сѫ се съгласили, може да допълни тази празнота. Обаче сега ще ви приведа два факта, за да видите, че работата не стои тѣй. Азъ бѣхъ днесъ въ Дирекцията на желѣзницитѣ, направихъ справка и какво се оказа? И сега, когато държавата изплаща ситуациятъ, прѣдприятието прави винаги резерва, когато ги подписва, резерва въ смисълъ, че то никога не се е съгласило да получи паритѣ като взаимнообразно дадени, а смѣта, че държавата за своя смѣтка работи — фактъ, върху който обръщамъ вниманието на г. министра на желѣзницитѣ и ще искамъ да даде обяснение. Второ, слѣдъ обявяване на войната прѣдприятието е подало формално заявление за ликвидация. Едно дружество, което се счита, че продължава работитѣ си, защото срѣдствата, които му липсватъ, се набавятъ отъ държавата, трѣбва да смѣтне, че се върши негова работа, на дружеството работа — изпълнение на договора, на задължението да строи линията, като се подпомага отъ държавата. Обаче то е дало заявление за ликвидация, като казва, че всички тѣзи работи, които държавата върши, ги върши за своя смѣтка. Не е ли хубаво сега, когато се даватъ тѣзи пари, да се иска едно лично задължение? Собствено съ нищо нѣма да се обрѣмени нито акционерното дружество, нито членоветѣ на управителния съветъ; ще има едно формално задължение отъ страна на членоветѣ на управителния съветъ,

че тѣ дължатъ тази сума на държавата, та единъ денъ, ако се признаятъ нѣкои тѣхни рекламации, както се прѣдполага, нѣма освѣтъ паритѣ, които тѣ ще получатъ, да се компенсиратъ съ сумитѣ, които държавата е авансирала. Иначе, страхъ ме е, че тѣ отсега си запазватъ право да повдигнатъ споръ прѣдъ съдилищата.

Повдигамъ тѣзи два въпроса, защото смѣтамъ, че тѣ иматъ юридическо значение.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. министърътъ на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ.

Министъръ А. Франгя: Ако г. Мушановъ бѣше толковъ добъръ, не само да отиде при прѣдприемачитѣ, но и да прочуе отговора на писмата, които Дирекцията на постройкитѣ е дала на тѣхъ, не прѣмѣнно щѣше да измѣни своето мнѣние. Но понеже не е направилъ това нѣщо, той занимава Народното събрание съ нѣща, за които само ще се говори. Азъ ако знаехъ, че г. Мушановъ ще повдигне тоя въпросъ, щѣхъ да донеса тукъ цѣлата прѣписка, за да видите, г. г. народни прѣдставители, че не е вѣрно това, което той каза, а тѣкмо противното е.

Досега тѣзи хора съ тѣхнитѣ инженери и съ членовѣтъ отъ административния съвѣтъ сж седѣли при постройката, като сж взимали участие при работата и сж ни казвали, кому да се плати, кому да се не плати, откъдѣ да вземемъ работници, откъдѣ да си доставимъ материали и пр. Значи, тѣ сж работили съ насъ наедно. При това положение, не е право да казвате, че ние сме помагали на тѣхъ; по-скоро ние помагашме на държавата, защото тѣзи хора нѣмаха пари, а пъкъ ние трѣбваше да довършимъ линията. Както казахъ и миналата година, когато Народното събрание разглеждаше прѣдложението за отпушане на първата сума отъ 560.000 л., ние сме заложили въ тая работа около 20 милиона лева. Ако линията не се довършеше, ние щѣхме дълго врѣме да губимъ лихвитѣ на тѣзи 20 милиона лева, които сж 1 милионъ лева и даже повече годишно. Разбира се, ние сжщеврѣменно помагаме и на тѣзи хора, но помагаме и на държавата и особено на държавното съкровище. Днесъ слава Богу, тая линия е въ наши рѣцѣ. Тѣй че, не е основателно опасението на г. Мушанова, че прѣдприемачитѣ могатъ да ни кажатъ: „Вие сте работили за ваша смѣтка“, защото и отъ кредита се вижда, че ние харчиме тия пари само за тѣхна смѣтка. Главниятъ счетоводителъ въ удостовѣренieto, което дава, казва: „Азъ плащамъ за смѣтка на еди-кой си работа“. Ще рече, никакво опасение, г. г. народни прѣдставители, да нѣмате, че прѣдприемачитѣ единъ денъ ще станатъ да искатъ отъ насъ не знамъ какво си. Напротивъ, тѣ иматъ рекламации, които единъ денъ ще трѣбва да разгледаме, да-ли сж основателни. Освѣтъ това ние държимъ нѣкои гаранции, които, ако не надминаватъ този кредитъ, горѣ-долу сж близо. Такива гаранции имаме подписани отъ хора, които иматъ състояние, отъ хора, които сж познати вамъ, па и отъ други, които сж напр. въ Плѣвентъ и другадѣ. Тѣй щото, това опасение на г. Мушанова не е основателно и ще бжде хубаво да не губимъ врѣмето си върху това.

Азъ мислѣхъ, г. Мушановъ, че Вие имате да кажете нѣщо по отношение на измѣненieto, което по-напрѣдъ искахъ да прокарамъ, именно, вмѣсто да се гласува законъ за отпускане исканата сума, да се гласува само едно оформяване постановлението на Министерския съвѣтъ, който, прѣди да изучи всичката работа, не си е позволилъ да постанови да се даде този кредитъ. А по отношение на това,

за което говорихте, не трѣбва да имате никакво опасение.

Х. Цаневъ: Дружеството признава ли, че тия пари се плащатъ за негова смѣтка?

Министъръ А. Франгя: Напрѣмѣнно, непрѣмѣнно. Нѣмамъ при себе си всичкитѣ книжа, за да ви прочета това.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. Мушановъ само за пояснение.

Н. Мушановъ: Ако азъ не заслужавахъ отговоръ на въпроситѣ, които зададохъ, самитѣ въпроси искватъ това, и мисля, че г. министърътъ на желѣзницитѣ трѣбваше малко по-сериозно да се отнесе къмъ тия въпроси, не къмъ мене, единъ народенъ прѣдставителъ.

Г. министърътъ на желѣзницитѣ казва, че ние имаме гаранции. Да, но тѣ не се отнасятъ къмъ тѣзи суми, които Народното събрание отпуша, тѣ се изчерпали. Както гаранцията 10%, така и личната, която е дадена въ Българската народна банка сж изчерпани, и тѣзи суми, които ние отпушаме на два пѣти въ размѣръ на 1.000.000 л., нѣматъ абсолютно никакви гаранции. Г. министърътъ на желѣзницитѣ трѣбва да знае това прѣди мене. И ако ние искаме личенъ подписъ, то е за да има задължение отъ страна на управителния съвѣтъ къмъ държавата. Мога ли азъ, като частно лице, народенъ прѣдставителъ, да зная въпроса по-хубаво, отколкото г. министърътъ на желѣзницитѣ? А фактътъ е такъвъ, и увѣренъ съмъ, че г. министърътъ на финанситѣ го знае много добъръ.

Второ, г. министърътъ на желѣзницитѣ казва, че ако азъ съмъ билъ прѣгледалъ нѣкои писма изходящи отъ държавата къмъ прѣдприятието, щѣлъ съмъ да се убѣдя, че държавата харчи за смѣтка на дружеството. То е вѣрно, г. министре, но азъ казвамъ, че държавата нише изходящи писма, за да си създаде доказателство, че харчи за смѣтка на прѣдприятието. Не е ли по-лесно да накараме членовѣтъ на управителния съвѣтъ да се подпишатъ лично срѣщу паритѣ, които ние отпушаме, за да се приключи свършено спорътъ между държавата и прѣдприятието, още повече, че ние като работимъ въ полза на държавата сжщеврѣменно работимъ и въ полза на прѣдприятието?

Ето защо азъ смѣтамъ, че отговорътъ, който г. министърътъ на желѣзницитѣ даде нѣма да удовлетвори никого, па съвсѣмъ не удовлетвориавя самитѣ въпроси, които сж свършено сериозни отъ правово гледище.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. министърътъ на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ.

Министъръ А. Франгя: Азъ като казвамъ, че държимъ гаранции, не казвамъ гаранции за тия пари. Г. Мушановъ извъртвва малко работата. Азъ казвамъ, че при ликвидацията въ наши рѣцѣ има още гаранции на хора, които отговарятъ съ своитѣ недвижими имоти, които горѣ-долу съотвѣтствуватъ на сумитѣ, гласувани отъ Народното събрание, като кредити. Когато ще дойде врѣме да се ликвидира прѣдприятието, ние ще държимъ тѣзи гаранции, защото тѣ сж подписани отъ хора, които има съ какво да отговарятъ. Па освѣтъ това прѣдприятието има да отправи къмъ насъ рекламации, които ще се гледатъ отъ арбитраженъ съдъ, и ако искате, азъ мога да ви кажа, че, може-би, нѣкои отъ тѣхъ да се намѣрятъ : а основателни. Не прѣдрѣшавамъ нищо, защото не съмъ азъ лицето, което ще разглежда и рѣшава тия въпроси,

но казвамъ, че нѣкои отъ рекламациитѣ може да се намѣрятъ за основателни.

Второ, г. Мушановъ казва, че не стигало. ние само да пишемъ изходящи писма до прѣдприятието, съ които да казваме, че плащаме или работимъ за тѣхна смѣтка. То стига. Даже, ако ние имаме тия пари, азъ не щѣхъ да се отнеса къмъ Народното събрание за отпускането на този кредитъ, защото чл. 21 отъ поемнитѣ условия ми дава право, когато прѣдприемачитѣ нѣматъ пари да платятъ на работниците или за извѣстни материяли, да платя азъ. И азъ бихъ направилъ това, но понеже нѣмахъ пари и за да не губимъ лихвитѣ на похарченитѣ досега суми, поискахъ отъ васъ кредитъ. Но азъ имахъ право да платя за тѣхна смѣтка. Това е законъ между мене и прѣдприятието. А вие знаете, колко много ни е нужна тая линия. Сега прѣзъ нея минаватъ болни, ранени, робни и много работи и печелимъ 450 км. пътъ — намѣсто да се заобикаля прѣзъ София, прорѣзва се балкантъ. Всичко туй налага правителството да нареди тая работа. Нѣма никакво опасение, че най-сетнѣ прѣдприемачитѣ ще претендиратъ, че ние работимъ за насъ. Това не може да бѣде, защото ние плащаме прѣдъ тѣхъ, съ тѣхъ наедно, но плащаме само онова, което чл. 21 отъ поемнитѣ условия и отпуснатия кредитъ ни даватъ право да платимъ.

Тѣзи сж моитѣ обяснения.

Прѣдседателствуещъ А. Буровъ: Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ С. Славовъ: Г. г. народни прѣдставители! По тоя въпросъ лани надълго и нашироко се дебатира въ камарата и въ комисията, и, ако ме не лѣже паметта, комисията не се състоеше само отъ състава, който се прѣдвижда отъ правилника, но въ нея комисия имаше и мнозина народни прѣдставители — ми се струва, че и г. Мушановъ присѣствуваше въ нея, и г. Малиновъ сжщо, като бившъ министъръ на общественитѣ сгради. Повдигна се въпросъ, въ присѣствието на г. Мушанова и други народни прѣдставители, които живо се интересуваха, да повикаме директора на Народната банка, за да изучимъ кредитоспособността на дружеството като юридическа личностъ и частно на акционеритѣ. Този въпросъ се възбуди отъ г. Мушанова, г. Малинова и г. Такева, които по-рано сж отпускали суми на дружеството, възъ основа кредитоспособността на акционеритѣ прѣдъ банката и, ако иматъ тази кредитоспособностъ, на сжщото основание да имъ се отпусне и тази сума. Г. Мушановъ, ми се струва, ще помни добръ, че директорътъ на Народната банка донесе едно експозе, което нѣма нужда сега да излагамъ изцѣло, защото е голѣмо, но което ни убѣди, че въ юридическа форма и частно, тѣхната кредитоспособностъ е изчерпана. Попитахме тогава поддиректора на постройкитѣ, г. Захариева, тъй като г. Лазаровъ отсъствуваше, понеже за насъ бѣше важно да чуемъ миѣнието на единъ добъръ техникъ, кой пътъ да изберемъ: да рѣшимъ ли ликвидацията, или да авансираме извѣстна сума за смѣтка на прѣдприемачитѣ, които бѣха дали заявление, че сж съгласни правителственъ делегатъ да изразходва паритѣ за тѣхна смѣтка, а по-послѣ, когато ще дойде въпросъ да се ликвидиратъ направенитѣ отъ тѣхъ рекламации, ще се уреди въпросътъ. Слѣдъ като имаме нѣколко бурни засѣдания, слѣдъ като бѣхме изучили въпроса много добръ, усвои се гледището, че ще направимъ голѣма грѣшка, ако отнемемъ прѣдприятието отъ дружеството, да правимъ обезпечение на доказателствата и да произвеждаме новъ търгъ. Въ края на крайщата, понеже имаме едно юридическо лице не кредитоспособно, отъ добрата воля на което зависи да подпише, защото

акционеритѣ не сж задължени да подпишатъ и нѣкои бѣха умрѣли и тѣхната кредитоспособностъ не отговаряше, оставаше да помислимъ кой пътъ да изберемъ. Тогава се прѣдложи тукъ, въ Събраниято, че много по-добръ ще бѣде да авансираме тази сума, защото по-износно е да не лишимъ държавата въ продължение, може-би, на 1—2 години, докогато трае постройката, отъ прихода на 20 милиона лева, и въ края на крайщата ще имаме несъстоятелни платци и много по-забъркани процеси за държавата, отколкото досега. Слѣдователно, единъ пътъ приета тази основа и се гласува тогава този кредитъ, не можеше, асж, по-нататкъ правителството да спре, защото всѣки можеше да го упрекне, особено при тѣзи обстоятелства.

И какво казва чл. 1? Че тази сума се разходва за смѣтка на прѣдприятието. Тѣзи хора сж подали заявление, че сж съгласни не само на това да се харчи за тѣхна смѣтка, ами да се тури делегатъ отъ правителството, който да харчи паритѣ — не да се даватъ тѣмъ. Ако бѣхме поставили въпроса: дайте сега единъ записъ да подпишете, то сѣ едно значи да имъ кажемъ: дайте пари. Единъ пътъ тѣ сж дали съгласието си, че за тѣхна смѣтка ще се харчатъ паритѣ, подъ контрола на държавата, че тѣ нѣма да взиматъ пари — и самиятъ текстъ на закона гласи, че за тѣхна смѣтка ще се харчатъ — то е единъ ангажментъ. Тѣ могатъ да правятъ каквито щатъ забѣлѣжки, но тѣ не прѣдставляватъ за държавата никакви задължения. Когато дойде да се сложатъ на разискване тѣхнитѣ претенции, ще ги разрѣшава не Народното събрание, а сждътъ. Тѣй щото, въ дадения случай, комисията като има това прѣдъ видъ и като вижда, че нѣма никакво основание да не го приеме, прие този текстъ, да се разходватъ паритѣ за смѣтка на главното прѣдприетие по сжщия начинъ, както се разходватъ по-прѣдшнитѣ суми, т. е. отъ правителствения касиеръ.

Прѣдседателствуещъ А. Буровъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! При първото четене на този законопроектъ, който тогава бѣше озаглавенъ „прѣдложение“, азъ обяснихъ какъ стои този въпросъ, и г. Мушановъ присѣствуваше тукъ, за да нѣма нужда сега изново да се повдига той въ друга форма, пакъ отъ сжщия народенъ прѣдставителъ, г. Мушановъ. Но понеже се възбуди изново, нека ми бѣде позволено и азъ да кажа нѣколко думи, като се позова, разумѣва се, на всичко онова, което по-рано казахъ и което нѣма да повтарямъ.

Г. Мушановъ задава въпроси тъй: станало му извѣстно, че прѣдприятието било подало едно заявление въ Дирекцията на постройкитѣ на желѣзницитѣ, съ което искало ликвидация — тъй разбрахъ неговитѣ думи — и, слѣдователно, като харчимъ ние тѣзи пари сега за негова смѣтка, нѣма ли то, прѣдприятието, въ послѣдствие да отиде и да отрече задължителността заради него на тия суми и да каже: вие сте ги харчили заради васъ, за мене не сж задължителни, защото азъ искахъ ликвидация. На-ли тази е Вашата мисль?

Н. Мушановъ: И тя е.

Министъръ Т. Теодоровъ: Но такава опасностъ не съществува, защото миналиятъ пътъ заявихъ тукъ, че когато да се гласува въ миналата сесия, прѣдложението за опълномощаване Министерството на желѣзницитѣ, пошитѣ и телеграфитѣ да изразходва потребната сума — 560.000 л. — за довършване прѣдприятието, тогавъ, по него връме, за да внесе Министерството подобно прѣдложение въ камарата

и да иска подобно едно опълномошаване, прѣдварително взема отъ същото туй дружество подписъ върху заявлението, съ което то казваше, че е съгласно да стане по този начинъ ликвидация на тѣхното прѣдприятие, т. е. правителството да отпусне сумата, но да я отпусне за тѣхна смѣтка. Единъ пътъ има такъвъ законъ за довършване прѣдприятието съ държавни средства за смѣтка на самото туй също прѣдприятие, единъ пътъ има подписано такова едно заявление, държавата съ подписа на тѣзи лица е обезпечена за сумитѣ, които ще плати, и каквито заявления подирѣ туй да даватъ тѣ, нѣма да се взематъ подъ внимание, както не може да се вземе подъ внимание заявлението на единъ длъжникъ, който е подписалъ единъ записъ или полица и подирѣ туй заявява, че подписътъ не е неговъ. За 560-тъ хиляди лева, слѣдователно, нѣма никакво съмнѣние, че дружеството е задължено. Но може да се постави въпросътъ малко по-друго-яче: онова задължение важи за онѣзи 560.000 л., но сега, като отпускатъ тѣзи нови 440.000 л., вземахте ли подписъ, да не би тѣзи нови суми да се оспорватъ отъ дружеството? И тази опасностъ не съществува, защото, съ първия даденъ подписъ, тѣ приематъ този начинъ на ликвидация, държавата да отпусне паритѣ въ разцѣтъ на единъ счетоводителъ и той да ги разходва, да плаща направо на прѣдприемачитѣ, на доставчицитѣ на материалитѣ и т. н.; единъ пътъ пристъпъ този начинъ на ликвидация — па и затуй бѣше рѣшението на Народното събрание въ миналата сесия — тѣ приематъ за себе си задължението колкото и суми да се изхарчатъ. Ако бѣха се изхарчили не 560.000 л., а 480.000 л., тѣ щѣха да платятъ само 480.000 л.; ако отидатъ 660.000 или 1.000.000 л., както сега ще излѣзе, тѣ ще платятъ всичко. Защо? Защото подаденото тогава отъ тѣхъ заявление не е ограничено съ сумата 560.000 л., а е казано съ общи думи, че тѣ приематъ задължително за себе си рѣшението на Народното събрание, което ще стане по прѣдложение на правителството, да стане по този начинъ ликвидацията. Надѣя се, че мисълта ми, поне за единъ юристъ и единъ адвокатъ, е свършено ясно, а тѣй също и за г. Мушанова. Ако г. Мушановъ се съмнѣва, че именно въ тази смисълъ е редактирано заявлението на дружеството, ето азъ ще го прочета, както го намѣрвамъ записано и напечатано въ стенографскитѣ протоколи на Народното събрание, заседание LXXIX отъ 29 февруарий 1912 г., на стр. 3009. Това заявление е процитиралъ текстualmente докладчикътъ по него врѣме, г. Николовъ, когато е докладвалъ рѣшението на второ четене. То гласи слѣдующето: (Чете)

„Прѣзъ г. министра на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ за почитаемия Министерски съвѣтъ.

„Заявление отъ Безименното акционерно дружество за постройката на желѣзнопътната линия Търново—Тръвна—Боруница. Въ допълнението на заявлението подъ № 200/В отъ 30 ноември 1911 г. — припомнямъ си, че това заявление не бѣше достатъчно и въ Министерския съвѣтъ се възбуди въпросъ да се поиска допълнително заявление — отправено до г. министъръ-прѣдседателя, ние заявяваме, че сме съгласни съ прѣдложението отъ 25 януарий 1912 г., прѣдставено на г. министра на желѣзницитѣ, почитѣ и телеграфитѣ, и ще приемемъ рѣшението, което ще даде Народното събрание по това прѣдложение.“ Значи, прѣдложението, което е внесълъ министърътъ на желѣзницитѣ въ Министерския съвѣтъ да се одобри и което прѣдложение бѣше внесено въ камарата, тѣ приематъ задължително за себе си.

Н. Мушановъ: Въ първото си заявление не са приели мотивировката на доклада, който е билъ внесенъ въ Министерския съвѣтъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Затова ние поискахме второ заявление, че ще приематъ задължително за себе си нашето прѣдложение, което ще внесемъ въ камарата. А това прѣдложение, ето какво гласи: — на стр. 3008 отъ стенографскитѣ протоколи е резюмирано и то е именно гласувано — (Чете) „Прѣдседателътъ: Ще пристѣпимъ къмъ първия пунктъ отъ дневния редъ: разглеждане прѣдложението за изплащане на Безименното акционерно дружество за построяване желѣзнопътната линия Търново—Тръвна—Боруница ежемѣсечнитѣ ситуации за извършенитѣ работи по линията до окончателното ѣ свършване, безъ да му се изисква допълнителна гаранция.“ Прѣдложението бѣше да му се отпуснатъ суми до окончателното свършване на линията и съ това прѣдложение тѣ съж се задължили. Но въ него врѣме, когато внесохме прѣдложението бѣхме прѣсмѣтнали погрѣшно, че ще стигнатъ 560.000 л., и послѣ се оказа, че нѣма да стигнатъ.

Н. Мушановъ: И тѣзи нѣма да стигнатъ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Но колкото да похарчимъ, г. г. народни прѣдставители, тѣ ще бѣдатъ задължителни за тѣхъ, стига да ги харчимъ за довършване на линията, защото прѣдложението гласи тѣй: „до окончателното ѣ довършване.“ Въ него врѣме смѣтнахме, че ще бѣдатъ достатъчни 560.000 л. и поискахме толкова. Сега станаха срутвания, поради лошо врѣме и се направиха допълнителни разноси. Ако се случатъ нови срутвания — казахъ миналия пътъ, че сега локомотивитѣ минаватъ, тренове се движатъ — ако утрѣ, казвамъ, станатъ нѣкои нови срутвания, които не се отнасятъ къмъ разноситѣ за поддържането на линията, а къмъ изкарването и довършването, ще похарчимъ и тѣхъ, и ако не стигнатъ, ще поискаме други и тѣхъ ще похарчимъ, защото не можемъ да се спремъ, додѣто не довършимъ линията. Отъ друга страна, както ви съобщи г. докладчикътъ Славовъ, додѣто да се тури линията въ движение, отъ 440-тъ хиляди лева съ били изразходвани 289.000 л., значи 150 и нѣколко хиляди лева има свободни. Ако не се обиднатъ прѣдсказанията на г. Мушанова, че ще има нови разноси, може-би, тѣзи 440.000 л. нѣма да бѣдатъ изхарчени, а ще останемъ съ изхарченитѣ 289.000 л., и тогавъ тѣзи хора ще дължатъ само 289.000 л. Но ако се случи да се изразходватъ и останалитѣ 150.000 л., ще дължатъ и тѣхъ; ако подирѣ това има нужда отъ още 150 хиляди лева, ще изразходваме и тѣхъ. Даже ви прѣдупрѣждавамъ и друго, че е възможно, ако въ извѣстния срокъ, прѣзъ който дружеството е длъжно да поддържа линията, стане нужда отъ нѣкои разноси за поддържането, ще искаме ново рѣшение отъ васъ, защото гласуваниятъ кредитъ е за доизкарване на линията, а нѣмаме кредитъ за поддържането ѣ. Не е никакъ чудно прѣзъ периода на поддържането да станатъ нѣкакви разноси; това е естествено нѣщо; ние сме тръгнали въ този пътъ, при невъзможността на дружеството да плаща по-нататѣкъ.

Н. Мушановъ: То е сигурно. По поемнитѣ условия държавата има право да поеме това и то ще ѣ коштува 1½ милиона лева.

Министъръ Т. Теодоровъ: Едно нѣщо, обаче, е несъмнѣно, че г. Мушановъ не е правъ, като мисли, че дружеството могло, слѣдъ гласуването на това прѣдложение, което има характеръ на законъ и слѣдъ подписа положенъ върху туй заявление, което сега ви прочетохъ, да се отменне. Никое съдилище не може да му помогне, никое съдилище не може да признае, че тѣзи суми съ задължителни за него, първо, защото се харчатъ подъ неговъ кон-

тролът; то ръководи работата и то затова, за да не може да каже, че нашите чиновници, нашите инженери са били не внимателни и разточителни и са харчили повече, отколкото е нужно. То само условията работниците и ние плащаме само за негова сметка. Тъй че, нито количеството, нито умствеността на разходите може да оспорва. Принципът е приет, значи то е въпрос само за сметка. Тъй че, никое съдилище няма да признае, че тези суми не са задължителни за него.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Има думата г. министърът на железниците.

Министъръ А. Франгя: Едно обяснение. Линията е окончателно свършена на 13 м. м., като остават от сумите които гласувахте още 152.014 л., обаче съ тия пари ние не можем да вършим нищо, защото те са на разположение на съкровището. Съгласно закона, предприемачите трябва да поддържат линията една година, за да има слѣдъ това окончателно приемане; ако не са въ състояние да поддържат линията, ние ще я поддържаме, но ще имаме за това суми въ бюджета, както харчим пари и за поддържането на линията София—Романъ, по която и сега има срутване. Линията, повтарямъ, окончателно е свършена на 13 мартъ и остават още 152.000 л., а оттамъ нататък, понеже те не могат да поддържат линията, ние ще я поддържаме, както поддържаме и всички други линии. Треновете вървят редовно от Стара-Загора до Търново и обратно.

Н. Мушановъ: Азъ Ви казвамъ, че грѣшите. Истинъ тази сума ще похарчите най-малко още 300 хиляди франка.

Министъръ А. Франгя: Азъ Ви заявявамъ, че за поддържането ще харчимъ, но за довършване няма да харчимъ, защото линията е окончателно довършена.

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 2 чл. 1 на законопроекта тъй, както се прочете от г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ С. Славовъ: (Чете)

„Чл. 2. Горниятъ кредитъ да се отнесе къмъ извънредния бюджетъ по Министерството на железниците, пошитъ и телеграфитъ за 1912 г., § 44 б.“

Прѣседателствующъ А. Буровъ: Ще се гласува. Които г. г. народни прѣдставители приематъ чл. 2 на законопроекта тъй, както е приетъ отъ комисията и се прочете отъ г. докладчика, моля, да си вдигнатъ ръката. (Болшинство) Приема се.

Пристъпваме къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ: второ четене на законопроекта за опрѣдѣляне паричнитъ оклади за издържане на военнопленниците.

Моля г. докладчика да прочете законопроекта на второ четене.

(Прѣседателското мѣсто заема подпрѣседателятъ г. Г. Згуревъ)

Докладчикъ К. Илиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Финансовата комисия се занимава съ законопроекта и при неговото разглеждане се повдигнаха няколко въпроса. Първиятъ въпросъ, който се повдигна, бѣше за заглавието на закона. Както знаете, по-рано бѣше „Прѣдложение за одобрение VIII-то и II-то постановления на Министерския съветъ отъ 25 октомври 1912 г. и 10 февруарий 1913 г., протоколи № № 158 и 32, за опрѣдѣляне паричнитъ оклади за

издържане военнопленниците“, но слѣдъ като се разисква по този въпросъ, прие се, щото намѣсто „Прѣдложение“ да се нарече: „Законъ за опрѣдѣляне паричнитъ оклади за издържане военнопленниците“.

Другиятъ въпросъ, който се повдигна, бѣше въпросътъ повдигнатъ отъ г. д-ръ Радева по чл. 2 и който се отнасяше до размѣра на дневните на генералитѣ, офицеритѣ и др. Разисква се по него доста дълго. Г. Радевъ поддържаше, че, съгласно хаяската конвенция, трябва да се плащатъ на офицеритѣ, споредъ чина, заплатитѣ, които се плащатъ на офицеритѣ отъ нашата войска. Но понеже Хаяската конвенция не е ратифицирана отъ нашето Събрание, слѣдователно, не е задължителна, а също така не е приета и отъ страна на Турция, остава положението, че ние имаме нито единъ специаленъ законъ, нито международенъ такъвъ, о който да се придържаме и, слѣдователно, трябва да си изработимъ свой законъ, съгласно мѣстнитъ условия.

Затуй прие се, щото този членъ да остане така, както е редактиранъ отъ страна на министерството, като се подраздѣлятъ офицеритѣ на три групи, а именно: на генерали, штаб-офицери и обер-офицери, като също се опрѣдѣлиха и размѣритѣ. За да се приеме така, добавя се и едно друго съображение, че тези заплати са приблизително такива, каквито получаватъ нашитѣ офицери, отъ една страна, и отъ друга страна, самитѣ военнопленници заявяватъ, че са доволни отъ тяхъ, даже нѣкои са заявили, че не искатъ нищо да имъ се плаща отъ страна на България. По тези съображения, комисията се съгласи да остане така.

Другъ въпросъ: за врѣмето отъ кога дѣйствува този законъ. Понеже въ постановлението, което бѣше прѣдложено, опрѣдѣляше се дата отъ самото обявяване на войната, се прие чл. 7, щото настоящиятъ законъ да се счита въ сила отъ деня на обявяване войната — 5 октомври 1912 г.

Съ тези бѣлѣжки и поправки ще докладвамъ на второ четене законопроекта и ще ходатайствувамъ да бѣде приетъ. (Чете)

„З а к о н ъ

за опрѣдѣляне паричнитъ оклади за издържане военнопленниците.“

Прѣседателствующъ Г. Згуревъ: Ще се гласува. Които приематъ заглавието на законопроекта тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ К. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 1. Военнитѣ пленници се съдържатъ въ държавни или състоящи се въ разпореждане на държавата помѣщения и се издържатъ (хранятъ и обличатъ) на държавна сметка.

„З а б ъ л ѣ ж к а. Офицеритѣ военни пленници се съдържатъ отдѣлно отъ долнитѣ чинове въ реквизирани за сметка на държавата хотели или частни жилища.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣседателствующъ Г. Згуревъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 1 тъй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ ръка. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ К. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 2. Долнитѣ чинове отъ военнитѣ пленници се хранятъ на общо основание, както своитѣ войници.

„За храна на офицеритѣ военни пленници се отпускатъ и раздаватъ на рѣцѣ на денъ по 15 л.

на генералитѣ, по 8 л. на штаб-офицеритѣ и по 5 л. на обер-офицеритѣ, интендантитѣ и ходжитѣ.

„Забѣлѣжка. За прѣзъ врѣмето, което офицеритѣ военни плѣнници се намиратъ на лѣчение въ държавнитѣ и обществени болници, пари за храна тѣ не получаватъ, а се хранятъ въ болницитѣ на общо основание.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 2 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ Н. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 3. За дребни разноски се отпущатъ и раздаватъ на рѣцѣ на офицеритѣ военни плѣнници дневни пари въ размѣръ по 5 л. на генералитѣ, по 3 л. на штаб-офицеритѣ и по 2 л. на обер-офицеритѣ, интендантитѣ и ходжитѣ.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Има думата хасковскиятъ народенъ прѣдставителъ г. д-ръ Никола Радевъ.

Д-ръ Н. Радевъ: Една обѣлѣжка искамъ да направя. Вѣрно е, че нашето правителство не е ратифицирало Хагската конвенция, понеже тя не е минала прѣзъ Народното събрание. Въ самата конвенция, тѣй както е напечатана, така нареченитѣ правила за прилагане законитѣ и обичаитѣ при сухопътната война сѫ анексирани къмъ конвенцията. Въ самата конвенция има единъ членъ, който казва, че държавитѣ, които подписватъ тая конвенция, се задължаватъ да създадатъ за своитѣ респективни войски отдѣлни закони, въ духа на тая правилникъ за приетитѣ закони и обичаи на войната. Тѣй че, ние имаме поетъ ангажментъ, па и самата конвенция сме подписали. Тая моя обѣлѣжка е да подчертая, че имаме вече поетъ единъ ангажментъ и че своеврѣменно не сме издали по военното вѣдомство нужния законъ въ смисълъ на изпълнение тая конвенция.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Слѣдъ като се ратифицира тая конвенция отъ държавата и се обнародва и стане и за насъ законъ, тогава ще се направи такъвъ законъ, който ще бѣде съобразенъ съ нея, а до него врѣме ние сме свободни да приемемъ настоящия законъ. Независимо отъ това, касае се за уреждане положението на военноплѣнницитѣ турци; Турция не е подписала тая конвенция и, слѣдователно, тя не може да се позовава на нея. И най-послѣ, както се доложи отъ г. докладчика, всички военноплѣнници сѫ доволни отъ паритѣ, които имъ се даватъ и отъ третирането имъ у насъ, когато, както знаете, нашитѣ се държатъ въ затворитѣ на Исмидъ. Ние по отношение на военноплѣнницитѣ правимъ всичко, което е възможно въ военно врѣме — да се снабдятъ съ храна, облѣкло, лѣкарства и отгорѣ върху това съ пари. Този законъ, за който се говори, ще има сила до-тогава, докато влѣзе въ сила правилника на Хагската конференция, защото той не е ратифициранъ и обнародванъ.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 3 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ Н. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 4. Отпуснатитѣ и раздадени на рѣцѣ на офицеритѣ военни плѣнници пари за храна и дневни пари за дребни разноски се оправдаватъ съ тѣхни разписки.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 4 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ Н. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 5. Облѣкло на офицеритѣ и долнитѣ чиновъ военни плѣнници се дава споредъ нуждата отъ складовѣ на войсковитѣ части срѣщу разписки отъ получателитѣ.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 5 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ Н. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 6. Нужнитѣ за издържането на военнитѣ плѣнници суми се отнасятъ за смѣтка на кредититѣ, които сѫ отпуснати на Министерството на войната за разходи по войната.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 6 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Приема се.

Докладчикъ Н. Илиевъ: (Чете)

„Чл. 7. Настоящиятъ законъ се счита въ сила отъ деня на обявяване войната — 5 октомврий 1912 г.“

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Ще се гласува. Които приематъ чл. 7 тѣй, както се докладва отъ г. докладчика, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Приема се.

Ще прѣминеъмъ къмъ слѣдующата точка отъ дневния редъ.

Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ Т. Теодоровъ: Моля да вдигнемъ за сѣданието, защото часътъ е петъ и имаме Министерски съвѣтъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Нека мине моето прѣдложение; то ще мине въ петъ минути, нѣма да има никакви спорове.

Министъръ Т. Теодоровъ: Имаме Министерски съвѣтъ и другаритѣ чакатъ.

Д-ръ Б. Вазовъ: Само за една минута ще мине на второ четене.

Министъръ Т. Теодоровъ: Кое прѣдложение, за значитѣ ли?

Д-ръ Б. Вазовъ: Да.

Министъръ Т. Теодоровъ: Не бързайте, има врѣме. Г. г. народни прѣдставители! Ако пропетарната комисия има прѣгледани прошения, утрѣ можемъ да имаме засѣдание, прѣдъ видъ на това, че въ по-поздѣлникъ ще трѣбва да прѣкратимъ нашитѣ засѣдания, поради празницитѣ.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Има думата старозагорскиятъ народенъ прѣдставителъ г. Василь Димчевъ.

В. Димчевъ: Отъ страна на пропетарната комисия ще кажа, че въ комисията имаме висящи за разглеждане 420 прошения и всички тия прошения сме ги разпрѣдѣлили на категории. Една частъ отъ тѣхъ сѣ готови за докладване — за които по-рано се взема рѣшение отъ Народното събрание да се отложатъ — обаче, за разглеждането на другитѣ не можемъ да съберемъ комисията и азъ ще апелiramъ къмъ г. г. членовѣтъ на комисията, да взематъ актъ отъ това обстоятелство, че нѣмаме утрѣ работа и ние не можемъ да разгледаме прошенията. Сега, ги викаме на засѣдание, защото тѣ не дохождатъ и ние не можемъ да разгледаме прошенията. Сега, други прошения за разглеждане, освѣнъ онѣзи, за които по-напрѣдъ Народното събрание рѣши да останатъ за по-късно, нѣма.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Има думата г. министрътъ на финанситѣ.

Министръ Т. Теодоровъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ ще моля, тогава, членовѣтъ на комисията по прошенията или пропетарната комисия, както я наричатъ, съвсѣмъ не по български, да се

събератъ и да прѣгледатъ тия прошения, които прѣдседателътъ е изучилъ и които сѣ готови да получатъ едно разрѣшение отъ камарата.

Утрѣ, слѣдователно, не можемъ да имаме прошения; но понеже има 1—2 законопроекта да минатъ на трето четене и 1—2 рѣшения на едно четене, поставени на дневенъ редъ, за да си улеснимъ работата, азъ ще моля да имаме засѣдание утрѣ, само за тѣхъ.

Тогава ще видимъ, ако се прокаратъ и нѣмаме работа за понеделникъ, можемъ да прѣкратимъ засѣданията за слѣдъ празникитѣ.

Прѣдседателствующъ Г. Згуревъ: Които приематъ прѣдложениятъ дневенъ редъ отъ г. министра на финанситѣ, моля, да вдигнатъ рѣка. (Болшинство) Приема се.

Разбира се и на второ четене законопроекта за измѣнение закона за експлоатацията на Българскитѣ желѣзници и пристанищата и останалиятъ дневенъ редъ отъ днешното засѣдание.

Обявявамъ засѣданието за вдигнато.

(Вдигнато въ 5 ч. слѣдъ пладне)

Прѣдседателствующи подпрѣдседатели: { **А. Буровъ.**
Г. Згуревъ.

Секретаръ: **С. Бурмовъ.**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. Гължбовъ.**